

XII. SPOLEČNÁ OBCHODNÍ POLITIKA (VNĚJŠÍ OBCHODNÍ VZTAHY ES)

1. Charakteristika společné obchodní politiky Společenství

Tímto označením se rozumí společná obchodní politika Společenství *vůči třetím, tj. nečlenským státům*. Vzhledem k tomu, že je spjatá s výstavbou a existencí celní unie, patří mezi nemnohé společné politiky původní, tedy existující od počátku a náležející vzhledem ke svému charakteru do výlučné pravomoci Společenství. Vnější aspekt celní unie, kterým se liší od oblasti zóny volného obchodu, spočívá právě ve stanovení jednotného celního tarifu navenek a jednotné politiky pro dovoz, vývoz apod. V rámci této politiky se vytvářejí nutné nástroje i pro ochranná opatření, včetně antidumpingových.

Společná obchodní politika vychází z principů uvedených v článku 131 Smlouvy ES. Ve skutečnosti se jedná o základní principy vytyčené již dříve na širší bázi v rámci GATT, k nimž se Společenství hlásí.

Obsah společné obchodní politiky po vytvoření celní unie je blíže vymezen v článku 133 Smlouvy. Tato politika se zakládá na jednotných zásadách především pro oblast celních sazeb, uzavírání celních a obchodních dohod, sjednocování liberalizačních opatření, vývozní politiku a obchodní ochranná opatření, jako jsou např. opatření pro případ dumpingu nebo subvencování.

2. Výlučnost pravomoci ES

Vnější obchodní vztahy, které nacházejí své vyjádření ve společné obchodní politice, představují zcela zvláštní oblast komunitární právní úpravy. Celní unie, jejíž vyšší formou je společný a posléze jednotný vnitřní trh, vyžaduje zcela logicky společnou, resp. jednotnou akci členských států vůči ostatnímu světu.

Tradičně je společná obchodní politika navenek považována za oblast, která svou podstatou plně přešla z členských států do výlučné pravomoci ES. Členské státy si tak nemohou ponechat vlastní pravomoci, které by tuto politiku narušovaly nebo přímo znemožňovaly. Nemohou přijímat žádné právní předpisy ani uzavírat mezinárodní smlouvy, nejsou-li k tomu výslovně zmocněny ES (zpětná delegace pravomocí) nebo nejde-li o prováděcí akty k předpisům práva ES.

Výlučná pravomoc ES se plně neuplatňuje v některých zvláštních oblastech, jako je např. ochrana duševního vlastnictví.

Kromě uvedeného existuje další výjimka z výlučnosti pravomocí ES. Výlučnost se týká přijímání právních aktů, tedy tvorby práva ES, nikoli administrativního zajištění jeho aplikace. Právo ES sice stanoví jednotný celní tarif, ale nemá vlastní celní orgány, které by ho uplatňovaly. Celní politika je proto prováděna celními správami členských států.

Je třeba rovněž řešit ekonomickou stránku, tedy financování celního řízení. Vybrané celní poplatky plynou do rozpočtu ES, avšak jejich určitou část si ponechávají členské státy na úhradu režie celního řízení.

Rovněž neexistují komunitární orgány, které by vydávaly vývozní a dovozní povolení. To obstarávají taktéž orgány členských států.

3. Vztah ES ke Světové obchodní organizaci (WTO)

a) Právo WTO

WTO je klasickou mezinárodní (mezivládní) organizací, která plně spočívá na mezinárodním právu. Prameny práva vytvářené ve WTO, které upravují vztahy mezi členy WTO (včetně ES) navzájem

a mezi nimi a samotnou WTO, tak jsou prameny mezinárodního práva. Odhlédneme-li z pragmatických důvodů od základních zásad, které mají formu mezinárodního obyčeje, je tímto pramenem mezinárodní smlouva. Ve smluvní praxi WTO se používá nejrůznějšího označení (úmluva, smlouva, dohoda, memorandum apod.), avšak vždy jde v podstatě o mezinárodní smlouvu jakožto druh pramene práva, přičemž její označení nemá vliv na její závaznost a tedy právní účinky vůči smluvním stranám.

Právním WTO tak zde rozumíme komplex platných mezinárodních smluv, které byly přijaty na půdě této organizace a které upravují v rámci její působnosti vztahy mezi smluvními stranami navzájem a mezi nimi a WTO samotnou.

Pro právo WTO, tedy mezinárodní smlouvy, jichž je stranou ES, platí to, co bylo řečeno výše, pokud jde o jednoznačná pravidla. Znamená to tedy:

1. Smlouvy WTO jsou závazné pro ES a pro členské státy, bez ohledu na to, zda věcně spadají do pravomoci Společenství výlučné nebo nevýlučné.
2. Smlouvy WTO mají přednost před sekundárním (nikoli primárním) právem ES. Jsou považovány za součást komunitárního práva, i když jde o součást specifickou.
3. Specifičnost zmíněná v předchozím bodu znamená, že se na tyto smlouvy nevztahuje automaticky *zásada přímého účinku*, resp. dovolatelnosti jejich ustanovení ze strany jednotlivce, jak je jinak v komunitárním právu běžné. Smlouvy WTO mají v tomto ohledu v právu ES velmi zvláštní postavení.

b) Členství ES ve WTO

Při vzniku WTO vyvstala s ohledem na výlučnou pravomoc ES v oblasti společné obchodní politiky otázka členství ES v této mezivládní organizaci. Připomínáme, že ES (EHS) nebylo před rokem 1995 členem GATTu. Členy byly pouze jednotlivé členské státy, přičemž ES se považovalo za faktického člena z titulu získané pravomoci ze strany členských států. Situace se však změnila v roce 1994, kdy Evropský soudní dvůr potvrdil výlučnou pravomoc ES (tedy nahrazující pravomoc členských států) v téměř celé oblasti společné obchodní politiky. Dohoda o WTO umožnila členství nejen státům, ale i mezinárodním organizacím, což vyústilo v členství Evropského společenství ve WTO.

Smlouva ES na toto téma mlčí. Upravuje jen vztahy s mezinárodními organizacemi obecně (články 302-304), a to nikoli s ohledem na případné členství, které představuje nejvyšší kvalitu takového vztahu. Nebyla ovšem nikdy zpochybnována teze, podle které ES se může stát členem mezinárodní organizace, pokud to její statut připouští.

Z ryze právního hlediska nepředstavuje totiž členství v mezinárodní organizaci ve sféře práva ES žádný problém. Členství v mezinárodní organizaci není nic jiného než projev skutečnosti, že ES je smluvní stranou mezinárodní smlouvy, která tuto organizaci zakládá. Nelze zpochybnit způsobilost ES uzavírat v oblasti společné obchodní politiky mezinárodní smlouvy, včetně těch, které vytvářejí mezinárodní organizaci. Pravomoci ES lze totiž vykovávat i vně, a to i ve formě členství v mezinárodní organizaci. To bylo potvrzeno i stanoviskem ESD č. 1/94.

Ve WTO byla otázka souběhu členství ES a členských států vyřešena takto: V oblastech nesporné výlučné pravomoci ES vystupuje a hlasuje jménem členských států ES Společenství. Každý členský stát ES má jeden hlas. Pokud hlasuje místo členských států ES, má tolik hlasů, kolik je členských států. Hlasují-li ES i členské státy zároveň, mají dohromady jen tolik hlasů, kolik je členských států (tj. hlas ES, který by byl "navíc", se nepočítá). Ve skutečnosti hlasují prakticky vždy členské státy, nikoli ES, takže problémy s počítáním hlasů nevznikají.

Je pochopitelné, že vystupují-li ve WTO jednotlivé členské státy ES, musí být jejich postoje konformní s postojem ES jako celku. To je zajištěno prostřednictvím zvláštního orgánu, tzv. *výboru podle článku 133*, kde členské státy koordinují své postoje, aby vystupovaly stejně ve smyslu postoje ES.

4. Autonomní nástroje společné obchodní politiky

Základním cílem společné obchodní politiky ve vztahu ES - třetí země je kontrola množství dovozu a maximalizace vývozu. Užívané nástroje lze dělit do dvou skupin:

- autonomní nástroje (akty sekundárního práva ES) a
- smluvní nástroje (mezinárodní smlouvy mnohostranné a dvoustranné).

Oba typy nástrojů se navzájem podmiňují a jsou používány společně (nejčastěji režim autonomní je vůči určitým zemím derogován smluvně).

a) *Cla*

V souladu s cíli GATT a následně WTO jsou cla nástrojem, který je (na rozdíl od kvantitativních omezení obchodu - kvót) stále povoleno používat, a to především pro svou průhlednost, i když trend WTO směřuje k jejich snižování a postupnému odstraňování, resp. jejich minimalizaci. Na příklad u průmyslového zboží činí průměrná úroveň celních sazeb uplatňovaných při dovozu do ES pouhých 4%.

Výše celních tarifů byla v poválečném vývoji přenesena na úroveň multilaterální, a to právě v rámci GATT a poté WTO. To platí plně i pro ES, které je členem WTO (i nového GATTu po roce 1994). I když ES plně vychází ze smluvních nástrojů (mnohostranné smluvní úpravy), pro vnitřní realizaci celní politiky v ES jsou potřebné komunitární právní předpisy, tedy autonomní nástroje. Dvěma nejdůležitějšími komunitárními předpisy jsou Jednotný celní tarif (sazebník) a Celní kodex (zákoník).

Jednotný celní tarif Společenství existuje od 1. července 1967 a je založen na Jednotném systému popisu druhů zboží a kódování (dnes upraven nařízením č. 2658/87). Obsahuje část

nomenklaturní (kombinovanou nomenklaturu zboží a služeb) a část sazební s dvěma druhy sazebníků:

1. *samostatný (autonomní), tedy základní*, uplatňovaný obecně, vycházející z výsledků jednání v rámci GATT a
2. *smluvní*, který je dán mezinárodními smlouvami ES s nečlenskými státy a který obsahuje preferenční (nižší) sazby než sazebník samostatný. Generalizovaný systém celních preferencí je uplatňován vůči rozvojovým zemím na jednostranném (nerecipročním) a nediskriminačním základě (viz nařízení č. 3281 a 3282/94. S velkou skupinou rozvojových zemí (většinou bývalých kolonií členů ES) byly uzavřeny již čtyři smlouvy (tzv. Dohody z Lomé) a nejnověji Dohoda z Cotonou (viz dále).

Odchytky od základního (samostatného) sazebníku mohou směřovat i nahoru, uplatňuje-li se některé z ochranných opatření (viz dále). Zde je důležitý *původ zboží*, který je definován v Celním kodexu ES.

Sazby jednotného celního tarifu se postupně snižují v návaznosti na opatření dohodnutá v GATT, resp. ve Světové obchodní organizaci (dále jen "WTO"). Jménem Společenství jedná na tomto fóru Komise. Společenství jsou jakožto největší vývozce na světě zainteresována na liberalizaci mezinárodního obchodu.

Celní kodex (celní zákoník) je druhým základním komunitárním předpisem pro celní politiku (nařízení č. 2913/92). V platnost vstoupil k 1.1.1994 a obsahuje jednotnou komunitární úpravu celního práva pro všechny členské státy ES. Prováděcím předpisem je nařízení č. 2454/93.

Procedura celního projednání dováženého zboží zahrnuje

- začlenění zboží pod některou položku celního tarifu,
- výpočet celní hodnoty,
- stanovení původu zboží,
- vyměření cla.

Stanovení celní hodnoty má zásadní význam pro vyměření cla, neboť je základem, z něhož se vypočítává celní sazba. Celní kodex převzal ustanovení Dohody WTO o provádění článku VII GATT 1994 a vychází v prvé řadě z tzv. převodní hodnoty zboží. Nelze-li takto určit celní hodnotu zboží, aplikují se subsidiární pravidla.

Určení původu zboží je nezbytné pro zařazení zboží do celního režimu. Je-li původ zboží komunitární, clu nepodléhá. U zahraničního (nekomunitárního) zboží je jeho původ rozhodující pro určení rozhodného celního režimu (eventuální preferenční zacházení). Tam, kde původ zboží není

jednoznačný (např. výroba dílů výrobku je lokalizována v jednom státě (či několika státech) a jeho kompletace ve státě dalším), uplatňují se tyto metody:

- země, v níž bylo zboží zcela získáno,
 - při výrobě zboží ve více zemích je rozhodující země, kde bylo realizováno poslední podstatné zpracování, které vyústilo v nový výrobek (např. kompletace počítače z dílů dovezených z jiných zemí).
- Celní kodex převzal tuto úpravu z Dohody GATT o pravidlech původu.

Výše cla vyplývá především ze závazků v rámci GATT se zohledněním zásady nejvyšších výhod. Možné výjimky, tedy nižší clo, jsou ES aplikovány v těchto případech:

- vyloučení cel na dovoz ze zemí, s nimiž ES uzavřelo dohodu o zóně volného obchodu (Evropský hospodářský prostor) nebo o celní unii (Turecko),
- vyloučení či snížení cel na dovozy ze zemí ACP podle Dohod z Lomé, jejichž režim je postupně nahrazován režimem Dohody z Cotonou (viz dále „smluvní nástroje“),
- vyloučení či snížení cel na základě uplatňovaného **všeobecného systému preferencí** (anglická zkratka GSP), který ES uplatňuje na dovoz z rozvojových zemí.

Všeobecný systém preferencí uplatňuje kromě ES i řada vyspělých zemí. Jeho význam je podstatně snížen tím, že se aplikuje především na průmyslové výrobky a jen v malé nebo žádné míře na zemědělské produkty, čímž je preferována kategorie nově industrializovaných rozvojových zemí (asijské „tygři“) před ostatními (Afrika). Dále jsou z tohoto systému částečně nebo úplně vyňaty některé choulostivé komodity, jako textilní výrobky, obuv a ocel. ES při aplikaci GSP rovněž přihlíží ke specifickým podmínkám jednotlivých rozvojových zemí (např. zda se v nich uplatňuje nucená práce, práce dětí, zda je třeba podpořit stabilitu v zemích ohrožených výrobou drog a obchodem s nimi). GSP se rovněž neuplatňuje na zbraně a munici (EBA - Everything but Arms). Uplatňování GSP je v současné době v ES upraveno nařízením č. 980/2005.

b) Regulace dovozu zboží do ES - jednotná dovozní pravidla pro členské státy ES

Tato pravidla mají zajistit stejný režim pro zboží z třetích států, ať je dováženo do kteréhokoli členského státu. Je to důležité i z hlediska dovozců - mají v soutěži na jednotném vnitřním trhu rovné postavení, pokud jde o další zpracování dováženého zboží či jiné transakce s ním.

Základem současné komunitární úpravy je několik nařízení.

Nařízení č. 3285/94 o společných pravidlech pro dovoz ze třetích zemí (ve znění změn a doplňků) stanoví obecný režim a nevztahuje se tedy na dovozy ze zemí se zvláštním režimem. Obecně platí, že Společenství je otevřeno dovozu ze třetích zemí bez kvantitativních omezení, a to ve smyslu závěrů Uruguayského kola GATT.

Pokud by ovšem v důsledku dovozu hrozila závažná újma komunitárním výrobcům, je možná realizace rychlých opatření k jejich ochraně. V takovém případě je uvedena do chodu *komunitární informační a konzultativní procedura*. Konzultace (mezi členskými státy a zástupcem Komise) probíhají v rámci *poradního výboru* a zkoumají *dovozové trendy*. Ukazuje-li se, že trendy dovozu určité komodity by mohly vést k vážné újmě komunitárních výrobců (ať už z hlediska nízké ceny, dováženého množství apod.), podřizují se tyto výrobky *komunitárnímu dohledu*. Ten spočívá v tom, že příslušné zboží se dostane do volného oběhu ve Společenství až po vystavení zvláštního dokumentu o dovozu orgánem členského státu, kam bylo příslušné zboží prvotně dovezeno. Toto opatření ještě nepředstavuje omezení dovozu.

Dalším stupněm je přijetí skutečných *omezujících ochranných opatření*. Jsou v pravomoci Komise, která je přijímá na návrh členského státu nebo z vlastní iniciativy. Konkrétně může jít o časové omezení platnosti dokumentů o dovozu, zpřísnění pravidel pro vpuštění dováženého zboží do volného oběhu ve Společenství stanovením určitých podmínek (např. dovozní povolení) apod. Mohou být stanoveny i dovozní kvóty s tím, že se zároveň stanoví rozdělení těchto komunitárních kvót mezi jednotlivé členské státy. Toto opatření nemusí být stanoveno pro celé Společenství, ale jen pro některé (ohrožené) členské státy. Jeho trvání je vždy dočasné (nejvýše 4, resp. 8 let).

Pokud jde o slučitelnost těchto opatření ze závazky převzatými Společenstvím v rámci GATT (WTO), platí, že vůči členským státům WTO mohou být uplatňována jen z důvodu příliš velkého množství dováženého zboží *a zároveň* (z hlediska dovozu) nepříznivých podmínek (např. nízkých cen). Žádné opatření nelze přijmout ve vztahu ke zboží dováženému z rozvojové země, která je členem WTO, ledaže její podíl na dovozu do ES přesahuje u příslušné komodity 3% a dovoz ze všech rozvojových zemí přesahuje pro tuto komoditu 9%.

Omezení nebo zákaz dovozu mohou být uplatněny i ze strany jednotlivých členských států, avšak z jiných důvodů - těch, které platí pro intrakomunitární pohyb zboží (článek 30 Smlouvy ES, tedy v případech ohrožení veřejné mravnosti, veřejné bezpečnosti atd.). Dalším takovým důvodem jsou otázky devizové regulace, což se nyní vztahuje jen na členské státy, které nejsou součástí měnové unie.

Dovozu i vývozu se týká i článek 134 Smlouvy ES, který stanoví mimo jiné, že vyvolá-li rozdílnost opatření týkajících se obchodu hospodářské obtíže v jednom či v několika členských státech, doporučí Komise metody potřebné spolupráce mezi členskými státy. Nestačí-li to, Komise může zmocnit členský stát, aby učinil nutná ochranná opatření, jejichž podmínky a podrobnosti Komise určí. V naléhavém případě požádají členské státy Komisi o zmocnění k tomu, aby samy mohly učinit nezbytná opatření. Komise může rozhodnout, že dotyčné členské státy mají příslušná opatření změnit nebo zrušit.

Nařízení č. 519/94 o společných pravidlech pro dovoz z některých třetích zemí (ve znění změn a doplňků) se vztahuje na dovozy ze zemí s centrálně řízenou ekonomikou (mimo dovoz textilních výrobků). Obsahuje obdobný ochranný mechanismus jako nařízení předcházející s tím rozdílem, že přijatá opatření mohou být přísnější.

Nařízení č. 427/2003 o přechodném ochranném mechanismu pro určité dovážené výrobky pocházející z Čínské lidové republiky (ve znění nařízení č. 1985/2003) bylo přijato jako reakce na Protokol o vstupu ČLR do Světové obchodní organizace. Toto nařízení umožňuje přijmout další ochranná opatření. Jeho platnost je omezena na dobu do roku 2013. Nevztahuje se na textilní výrobky a oděvy, kde platí zvláštní úprava.

Regulace obchodu s textilem je obsažena v **nařízení č. 3030/93 o společných pravidlech dovozu některých textilních výrobků pocházejících ze třetích zemí** (ve znění změn a doplňků), jakož i v **nařízení č. 517/94 o společných pravidlech pro dovoz textilních výrobků z některých třetích zemí, na něž se nevztahují bilaterální smlouvy, protokoly či jiné dohody nebo jiná zvláštní dovozní pravidla Společenství**.

Zvláštní úprava platí pro ochranu proti **dumpingu**, kde lze mimo jiné uplatnit *antidumpingová cla*. Právní úprava ES vychází z *Antidumpingového kodexu a Kodexu o státních podporách a vyrovnávacím clu* (obojí dokumenty GATT). Podrobná úprava je obsažena v *nařízení č. 384/96 o ochraně proti dumpingovým dovozům z nečlenských zemí*. U dumpingového dovozu, kdy uvolnění zboží do volného oběhu ve Společenství působí újmu, může být uloženo antidumpingové clo.

Pokud jde o ochranu proti **subvencovaným dovozům**, další *nařízení Rady č. 2026/97* se týká *ochrany proti subvencovaným dovozům z nečlenských zemí*. I toto nařízení je kompatibilní s úpravou přijatou v rámci GATT. Zde může být uloženo *vyrovnávací clo*.

Pro řízení ve věcech dumpingu a subvencí (státních podpor) je příslušný *Soud prvního stupně*, který rozhoduje o žalobách postižených vývozců ze třetích zemí proti rozhodnutí Komise o uložení antidumpingového nebo vyrovnávacího cla.

c) Regulace vývozu zboží z ES - jednotná vývozní pravidla pro členské státy ES

Tato pravidla jsou upravena *nařízeními Rady č. 2603/69, 3918/91 a 519/94*. Obecně platí, že vývozy ze Společenství do třetích zemí nejsou kvantitativně omezeny. Výjimky, tedy případy, kdy vývoz může být omezen, jsou trojího druhu:

- a) Vývoz ropy a ropných výrobků, jakož i zemního plynu, je omezen obecně.
- b) Vývoz některých druhů výrobků pro určité státy může být rovněž omezen. Některé chemické výrobky mohou být vyváženy jen s předchozím souhlasem příslušných orgánů členských států, které tento souhlas

nesmějí udělit, je-li podezření, že by mohly být v nečlenském státě zneužity k výrobě chemických zbraní.
c) V konkrétních případech je analogicky dovozu možnost opatření k ochraně zájmů Společenství, to cestou *komunitární informační a konzultativní procedury*. Konzultace (mezi členskými státy a zástupcem Komise) probíhají i zde v rámci *poradního výboru*. Důvodem pro přijetí těchto opatření, které vedou k omezení vývozu buď obecně nebo do konkrétních zemí, případně z určitých členských zemí, je nedostatek zboží určité komodity z hlediska zajištění potřeb Společenství.

Zvláštní regulace vývozu platí pro předměty kulturní povahy (kulturní statky) - nařízení č. 3911/92 o vývozu kulturních statků (ve znění změn a doplňků), jakož i pro další zvláštní komodity (např. nebezpečné chemikálie).

Pokud jde o opatření na podporu vývozu, jsou podle článku 132 Smlouvy ES předmětem harmonizace mezi členskými státy. Zvláštní pravidla platí pro subvencování vývozu zemědělských produktů.

5. Smluvní nástroje společné obchodní politiky

a) Úvodní poznámky

Obchodní vztahy ES k jednotlivým nečlenským zemím jsou značně různorodé. S některými vyspělými zeměmi udržuje Společenství úzké vztahy nejen hospodářské, ale i politické. Děje se tak buď na bázi mnohostranné (Evropský hospodářský prostor) nebo dvoustranné (dohody o přidružení). Některé dvoustranné vztahy jsou zcela specifické (Švýcarsko, USA, Čína). Velké skupině zemí poskytuje ES v rámci hospodářské spolupráce rozvojovou pomoc (země ACP a země středozevní oblasti).

b) Evropský hospodářský prostor

Nejužší vztahy udržuje Evropské společenství s dalšími členy Evropského hospodářského prostoru (EHP).

Úzké vztahy ekonomické spolupráce mezi EHS (ES) a ESVO vyústily ve snahu zapojit země ESVO do jednotného vnitřního trhu ES, jehož budování bylo dovršeno v roce 1993. V témže roce vzniká Evropská unie. Již o rok dříve, tedy v roce 2002, byla paralelně s Maastrichtskou smlouvou o EU podepsána i Dohoda o vytvoření Evropského hospodářského prostoru. Po jejím vstupu v platnost 1.1.1994 byly jejími smluvními stranami Evropské společenství s tehdy 12 členy a dále Švédsko, Finsko, Rakousko (staly se členy ES o rok později), Norsko, Island a Lichtenštejnsko (stále členové ESVO). Švýcarsko členem EHP není a jeho vztahy k ES jsou upraveny několika dvoustrannými dohodami.

EHP znamená velmi úzkou ekonomickou vazbu tří zemí ESVO k jednotnému vnitřnímu trhu ES. Tyto země jsou do něj vlastně zapojeny (s výjimkou zemědělství a rybolovu) prostřednictvím komunitárního práva, jehož podstatná část se vztahuje i na ně. Pokud jde o *volný pohyb zboží, neliší se podstatně od režimu platného uvnitř ES*. Strany se dohodly, že mezi sebou nebudou uplatňovat některé nástroje obchodní ochrany, jako jsou antidumpingová cla, vyrovnávací cla a další opatření proti nekalým obchodním praktikám (tj. stejně jako je tomu mezi členskými státy ES). Problémy tohoto druhu se řeší na bázi komunitárního soutěžního práva nebo práva státních podpor. Zcela zvláštní pravidla platí pro choulostivé komodity, jimiž jsou zemědělské produkty, uhlí, ocel a energie. Pokud jde o rybolovné produkty, představovaly při jednání největší úskalí a rovněž se proto spravují zvláštním režimem, který dostatečně chrání životní zájmy Norska a Islandu. Norsko, Island a Lichtenštejnsko jsou zapojeny do fungování jednotného vnitřního trhu ES natolik, že ve většině případů mají prakticky obdobné postavení jako členské státy ES.

c) Dohody o přidružení evropských zemí (tzv. evropské dohody)

Postupnou liberalizaci vzájemného obchodu stanovily dohody o přidružení. Po přijetí Rumunska a Bulharska nyní zůstává jediná taková dohoda, a to s Chorvatskem.

Pokud jde o Turecko, byla 12.9.1963 uzavřena mezi EHS a Tureckem dohoda o přidružení (s dodatkovým protokolem z roku 1970). V návaznosti na rozhodnutí č. 1/95 Rady přidružení z prosince 1995 byla vytvořena k 1.7.1996 mezi ES a Tureckem celní unie, která se nevztahuje na zemědělské produkty a na uhlí a ocel. Volný pohyb zboží se týká i zboží dovezeného z třetích států. Turecko respektuje jednotný celní tarif ES. Na základě rozhodnutí Výboru pro celní spolupráci jsou sbližována celní pravidla.

d) Vztahy k rozvojovým zemím

Země ACP

Zkratka ACP označuje rozvojové země Afriky, Karibské oblasti a Pacifiku. Do této kategorie tak nepatří rozvojové země Asie a Latinské Ameriky (kromě části Karibiku).

Úmluvy z Lomé uzavřené v letech 1975 - 1995 stanovily pro vzájemný obchod systém významných celních preferencí a uvolnění kvót pro suroviny, průmyslové a řemeslné výrobky a v menší míře i pro zemědělské produkty. Úmluva Lomé IV již rozšířila celní preference v plném rozsahu i na zemědělské výrobky. Tento systém byl koncipován jako asymetrický ve prospěch rozvojových zemí. Kromě této významné liberalizace obchodu EHS poskytovalo i významnou technickou a finanční pomoc.

Úmluva Lomé IV byla uzavřena na dobu určitou do roku 2000 a nebyla obnovena. Ukázalo se totiž, že dosavadní systém přestává vyhovovat. Celní preference byly kritizovány ve WTO především ze strany USA, které namítaly diskriminaci ostatních zemí. V roce 2000 byla tak uzavřena mezi ES a 77 zeměmi ACP nová Dohoda z Cotonou, která postavila vztahy ES k těmto zemím na zcela nový základ (vstup v platnost 2003). Je sjednána na dobu 20 let. Systém celních preferencí je nahrazen všeobecnou a diferencovanou pomocí.

Země středozevní oblasti

Právním základem jsou zde dvoustranné dohody o přidružení podle článku 310 Smlouvy ES. Nejde o přidružení ve smyslu "evropských dohod" uzavíraných s kandidátskými zeměmi, ale o volnější svazek. Středozevní státy jsou Alžírsko (1976), Tunisko a Maroko (1976 a 2000), Sýrie, Jordánsko, Egypt, Libanon (všichni 1977), Izrael (1995 a 2000), autonomní palestinská území (2000). Kypr (1973) a Malta (1971) se staly v roce 1994 členy ES. O dohodě s Tureckem bylo pojednáno výše v části o přidružených evropských zemích.

Všechny uvedené dohody zakládají pro tyto státy vysoce preferenční režim, který zahrnuje snížená či nulová cla a zrušení kvót pro dovoz průmyslových výrobků z těchto zemí do ES a snížená cla pro dovoz zemědělských produktů. Kromě toho dohody upravují poskytnutí technické pomoci těmto zemím ve formě grantů a úvěrů.